

POLNE RAZLIKE I LIČNOST

Temperament, ostale osobine
ličnosti, socijalno ponašanje

Osobine temperamenta

Bas i Plomin:

- **Nivo aktivnosti** - sveukupni učinak energije u ponašanju
 - **Snaga** - intenzitet ili amplituda
 - **Tempo** ili brzina
- **Socijabilnost** - preferiranje da se bude u društvu
- **Emocionalnost** - tendencija ka fiziološkom uzbuđenju u uznemirujućim situacijama

Postoje li razlike u aktivitetu?

Stereotip: da li su žene pasivnije?

Bebe i mala deca

- ❑ Problemi sa ranim indikatorima aktiviteta: (budnost, suma difuznih pokreta, brzina disanja i sl.)
- ❑ dečaci spavaju manje nego devojčice tokom prvog meseca života

u prvoj godini života nema polnih razlika

nakon prve godine, mnoge studije ne pokazuju polne razlike, a one koje pokazuju sugerišu da su dečaci aktivniji

Predškolski uzrast – drugi metodi ispitivanja

- Studije se više oslanjaju na ocene vaspitača nego na sistematsko posmatranje ponašanja
- problem - Loo i Wenar (1971) – neslaganje podataka dobijenih aktometrom i onih dobijenih procenom od strane vaspitača

Razlike u emocionalnosti

REAKCIJE NA FRUSTRACIJU

Plač

- ne registruju se polne razlike u frekvenciji i trajanju plakanja tokom prve godine života
- na uzrastu od 3 do 5 godina **razlike u razlozima**: plač dečaka deo reakcije na frustraciju, kod devojčica je to ređe

Kontrola emocija: izlivi gneva, odlaganje potkrepljenja

- **Dečaci** predškolskog uzrasta **teže odlažu potkrepljenje** nego devojčice
- **Izlivi besa** u frustracionim situacijama su takođe karakterističniji za **dečake**
- Razlike se, izgleda, pojavljuju na uzrastu oko 2 godine - kod devojčica dolazi do opadanja učestalosti i intenziteta negativnih emocionalnih reakcija brže nego kod dečaka

STRAH, PLAŠLJIVOST I ANKSIOZNOST

- Opservacione studije: kod dece od dve godine nema polnih razlika u situacijama koje provociraju strah; **intenzitet** strahovne reakcije **veći kod devojčica**
- **Na ranom uzrastu ne pokazuje se konzistentna tendencija da jedan pol ispolji veću plašljivost**

Stariji uzrasti

- ❑ **Procene učitelja i vaspitača, kao i samoprocena kod starije dece, pokazuju da su devojčice plašljivije i anksioznije nego dečaci**
- ❑ **Moguća objašnjenja?**

Meta-analiza preko 200 studija polnih razlika u temperamentu kod dece (2006)

- Rezultati klasifikovani prema tri ranije dobijena faktora temperamenta:
 - **Faktor voljne kontrole** (fokusiranje pažnje i svrhovito preusmeravanje pažnje, upornost i inhibitorna kontrola)
razlike favorizuju devojčice
 - **Faktor negativnog afektiviteta** (tuđa, strah, iritabilnost)
razlike su beznačajne
 - **Faktor surgencije** (aktivitet, pristupanje, socijabilnost i stidljivost (negativno)) –
značajne razlike u korist dečaka

MODELI OSOBINA LIČNOSTI: POLNE RAZLIKE

Petofaktorski model Coste i McCrea

Kroskulturalna studija (26 zemalja)

Neuroticizam

Žene konzistentno pokazuju više skorove na neuroticizmu, razlike blage do umerenene, dosledno dokumentovane u brojnim zemljama

Ekstraverzija

Viši skorovi kod žena, ali su razlike blage

- žene - viša gregarnost, toplina i pozitivne emocije („ženska ekstraverzija“)
- muškarci - viša asertivnost i traženje uzbuđenja („muška ekstraverzija“)

Otvorenost ka iskustvu

Viši skorovi kod žena, ali su razlike blage

- žene - viša estetika, osećanja i akcija („ženska otvorenost“)
- muškarci - viša otvorenost za ideje („muška otvorenost“)

Prijatnost

U celini, žene postižu više skorove; razlike su po veličini slične razlikama u neuroticizmu, viši skorovi na svim facetama

-žene postižu nešto više skorove na poverenju, a na mekoj naravi znatno više

Savesnost

- Žene postižu više skorove na faceti dužnosti, ali na nivou šire dimenzije nema razlika

Ajzenkov model – kroskulturalna studija

- Viši Neuroticizam kod žena
- Viši Psihoticizam kod muškaraca
- Ekstraverzija viša kod muškaraca u 30 zemalja, u 5 zemalja viša kod žena
- Razlike u odnosu na rezultate Koste, Teraćana i Mekrea

Međukulturna varijabilnost polnih razlika u osobinama Petofaktorskog modela

- Pitanje univerzalnosti: evolucione teorije
- Pitanje kulturalnih varijacija: teorije socijalnih uloga
- Dimenzije kultura: individualizam-kolektivizam, maskulinitet kulture, distanca moći i neke druge.
- **rodne razlike u osobinama ličnosti najveće u prosperitetnim kulturama u kojima postoje progresivnije ideologije u vezi s polnim ulogama.**

Međukulturna varijabilnost polnih razlika u osobinama Petofaktorskog modela

- Slični rezultati dobijeni i korišćenjem procene od strane drugih
- nije bilo značajnih razlika između muških i ženskih procenjivača (žene blaže u procenjivanju)

Objašnjenja neočekivanih rezultata

- Referentna grupa
- Atribuiranje: stvarne razlike u ponašanju prisutne i u sličnoj meri izražene u svim kulturama, ali su u modernim kulturama one pripisane intrinzičkim razlikama u ličnosti (što dovodi do veće izraženosti razlika u samoopisu), dok su u tradicionalnijim kulturama pripisane razlikama u rodnim ulogama (te se na nivou samoprocene razlike smanjuju)

-
- Kulturalne varijacije u socijalnoj poželjnosti nekih opisa
 - Kulturalne varijacije u grešci merenja
 - Šmit i saradnici: *u nerestriktivnoj sredini dolaze do izražaja urođene razlike, koje su prigušene u restriktivnijoj*; veći od dva pola osetljiviji na sredinske restrikcije, pa su muške osobine te koje variraju od kulture do kulture.

Polne razlike u socijalnom ponašanju

Prosocijalno ponašanje: pružanje pomoći i altruizam

različiti rezultati na dečjem uzrastu i kod odraslih

- ❑ Eagly and Crowley (1986) – generalno, muškarci pomažu više, žene primaju više pomoći; muškarci pružaju više pomoći u situacijama u kojima žene opažaju pružanje pomoći kao opasnije po sebe nego što to opažaju muškarci, u kojima publika svedoči pomagačkom ponašanju, u kojima su prisutni i drugi potencijalni pomagači; kompetencije
- ❑ Eisenberg and Fabes (1998) – devojčice imale više skorove na svim tipovima prosocijalnog ponašanja (razlike slabo izražene, najslabije za instrumentalno pomaganje)
- ❑ Partnerski odnosi: razlike u podešavanju vremena za pružanje podrške

Vođstvo

u mešovitim grupama muškarci češće lideri

- ❑ naročito u privremeno formiranim grupama i u grupama koje su izvodile zadatke koji nisu zahtevali složenije socijalne interakcije ($d=0,32$), u inicijalnoj fazi grupne aktivnosti, kada su zadaci u socijalnom smislu manje kompleksni.
- ❑ žene su se pojavljivale kao socijalni lideri nešto češće nego muškarci
- ❑ **Žene i muškarci se razlikuju po svom ponašanju u grupnom radu**

Stilovi rukovođenja

- razlike u stilu rukovođenja ne moraju se pokazati čak ni uprkos postojanju različitih ličnih karakteristika
- **pretpostavka o vođstvu usmerenom na zadatak kao dominantno muškom, i o vođstvu usmerenom na interpersonalne odnose kao ženskom – pokazano samo u laboratorijskim uslovima i studijama procene ponašanja**
- **hipoteza da su žene sklonije da preuzmu više demokratski ili participativni, i manje autokratski ili direktivni stil nego muškarci, podržana je u sve tri kategorije analiziranih studija (blaga razlika)**

Da li se muškarci i žene rukovodioci različito ocenjuju?

- Da, postoji blaga tendencija da se žene rukovodioci negativnije procenjuju
- Moderatori (pojačavaju razlike):
 - stil rukovođenja
 - raspodela polova na određenim vrstama rukovodećih pozicija
 - pol procenjivača
 - uspešnost u rukovođenju?

Agresivnost, agresija

Hajdova (Hyde, 1986): prosek 143 studije (različiti uzrasti) ukazuje na **umerene polne razlike ($d=0.50$)**

- studije fizičke agresije daju veće polne razlike nego studije verbalne agresije - ipak, muškarci agresivniji i u fizičkom i u verbalnom smislu
- polne razlike su veće na predškolskom uzrastu nego na studentskim uzorcima

-
- Dečaci su agresivniji u svim formama
 - Polne razlike već na uzrastu od 2 godine
 - Primarne mete muške agresije su drugi muškarci

Teorija socijalnih uloga i agresija

- U metaanalizi socijalno-psiholoških studija polnih razlika u agresivnom ponašanju odraslih, Igljeva i Stefenova (Eagly & Steffen, 1986) pronašle su da su **muškarci u proseku nešto agresivniji nego žene, ali da su razlike nekozistentne**, tj. njihova veličina je značajno povezana s različitim karakteristikama studija
- Srednji efekat oko 0,29
- Polne razlike u agresivnosti su funkcija opaženih posledica manifestovanja agresije, koje su naučene kao aspekti rodni i ostalih socijalnih uloga.

Moderatori polnih razlika u agresiji

- **Tip agresije:** razlike veće kada agresivno ponašanje proizvodi bol ili patnja žrtve, nego pri ponašanju koje izaziva psihološke ili socijalne povrede
- **Opasnost:** polne razlike u opaženoj opasnosti po samog aktera, koje bi mogle biti posledica njegovog ispoljavanja agresivnosti, bile su jedan od najznačajnijih prediktora veličine efekta

Agresija i provokacija

- Stepen provokacije kao moderator
- u situacijama sa višim nivoom provokacije polne razlike su manje (objašnjenje: smanjeni značaj pritisaka kulturalnih normi)
- Objašnjenja polnih razlika:
 - Norme povezane s muškom rodnom ulogom mogu ohrabrivati agresiju pod okolnostima u kojima je ona minimalno opravdana
 - Muškarci skloniji nego žene da situacije koje su nejasne ili u kojima izostaje očigledna provokacija interpretiraju kao provokativne

Komunikacija i neverbalno ponašanje

Samorazotkrivanje

- **žene se više otvaraju** (razlika mala, $d=0,18$)
 - moderator: **pol sagovornika i odnos između sagovornika**

Prekidanja sagovornika

- **ne postoje dobro dokumentovane razlike**

Instrumentalne i ekspresivne uloge

- **nešto veća sklonost ka instrumentalnim ulogama kod muškaraca, ali samo u inicijalnoj fazi grupne interakcije**

Uticaj kontekstualnih činilaca na polne razlike

- ❑ Polne razlike u komunikaciji veoma male i izrazito zavisne od kontekstualnih činilaca
- ❑ Moderator: zahtev zadatka, dužina interakcije, polni sastav grupe (samorazotkrivanje, dominacija), odnos između učesnika...
- ❑ situacije kreiraju različite pritiske na osobe da ispolje rodno-stereotipna ponašanja

Neverbalno ponašanje

□ žene pokazale:

- veće sposobnosti dekodiranja neverbalnih znakova i prepoznavanja lica,
- ekspresivne veštine,
- veću facijalnu ekspresivnost,
- veću sklonost ka socijalnom osmehivanju (osim u detinjstvu)
- veću sklonost ka održavanju kontakta očima

□ Razlike umerene

Osmehivanje

- Značenje osmehivanja
- Umerene polne razlike: žene se više osmehuju
- Moderatori:
 - Kultura
 - Uzrast
 - Uzrast partnera u komunikaciji
 - Situacija (prisustvo drugih, normiranost, socijalna tenzija)

Neverbalno dekodiranje ili neverbalna senzitivnost

- sposobnost osobe da tačno čita neverbalno ponašanje ili govor tela druge osobe
- Polne razlike u korist žena se dosledno dobijaju, razlika umerena ($d=0.40$)
- pokazalo se na različitim uzorcima, u različitim kulturama, merenjem različitih opsega ponašanja
- Rano učenje?
- Društvena moć?
- Evoluciona objašnjenja?